

Bakalářská práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

POČÁTKY VZDĚLÁVÁNÍ V SENOŽATECH

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová Ph.D.

Autor práce: Veronika Razimová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2011

Prohlášení o samostatném zpracování

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci zpracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. byly zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

24. března 2011

Poděkování

Na prvním místě bych ráda poděkovala svojí vedoucí práce PhDr. Zuzaně Svobodové Ph.D. za její cenné připomínky, rady, za trpělivost a za metodické vedení práce. Velké díky patří také Okresnímu archivu v Pelhřimově za pomoc a ochotu při hledání patřičných archivních dokumentů. Dále děkuji Základní škole a Obecnímu úřadu v Senožatech za poskytnutí některých fotografických materiálů. V neposlední řadě srdečně děkuji za velkou podporu svým kamarádům a rodině.

Obsah:

Úvod.....	5
1 O obci.....	7
1.1 Základní údaje o obci.....	7
1.2 Stručné dějiny obce.....	7
1.3 Současná situace vzdělávání v Senožatech.....	9
2 Vývoj školství v českých zemích.....	10
2.1 Elementární školství do roku 1848.....	10
2.2 Zrušení jezuitského řádu.....	12
2.3 Nový školský zákon ze dne 25. 5. 1868.....	12
2.4 Situace na konci 19. století.....	13
2.5 Vzdělávání učitelů.....	13
2.6 Zřizování školských orgánů.....	16
3 Vývoj školství v Senožatech do roku 1894.....	17
3.1 Původ školy.....	17
3.2 Učitelstvo senožatské školy.....	17
3.2.1 Platy učitelů senožatské školy.....	22
3.3 Školní docházka a nemoci mládeže.....	24
3.4 Stavební úpravy na škole a rozšiřování tříd.....	25
3.5 Zemská a okresní a místní školní rada a jejich vliv na senožatskou školu.....	28
3.5.1 Volby do místní školní rady.....	31
3.6 Školní inspekce.....	32
3.7 Důležité události pro školu.....	33
3.7.1 Knihovna.....	33
3.7.2 Učební pomůcky.....	34
3.7.3 Dobroděncové školy.....	36
4 Stručný vývoj školství v Senožatech po roce 1894.....	36
Závěr.....	39
Seznam použitých zdrojů.....	40
Seznam příloh.....	41
Příloha I.....	42
Příloha II.....	44
Abstrakt.....	47
Abstract.....	48

Úvod

Jako téma svojí bakalářské práce jsem si vybrala historii počátků vzdělávání v Senožatech. Senožaty jsou vesnička v blízkosti větších měst Humpolec a Pelhřimov, ze které pocházím. Strávila jsem zde své útlé dětství, navštěvovala mateřskou školu a později, do páté třídy, i místní základní školu. K volbě právě tohoto tématu mě inspirovala především paní Bohumila Havlová, která v loňském roce, ve svém volném čase, vydala knihu o historii obce do konce první poloviny 20. století. Takových publikací o obci neexistuje mnoho a většina z nich se stručně zabývá průřezem jednotlivých složek obce v minulých dobách od jejího založení počínaje, přes historii politické správy a samosprávy, obecní majetky, hospodářství, školství, církevní záležitosti, kulturu a různými pohromami v obci konče. Z toho jsem usoudila, že by mohlo být zajímavé vybrat si určitou kapitolu z dějin Senožat k hlubšímu prostudování. Vzhledem k mému studijnímu i osobnímu zaměření jsem zvolila problematiku počátků vzdělávání v obci.

Jelikož naprostá většina historických dokumentů či jiných materiálů je uložena v okresním archivu v Pelhřimově a není běžně dostupná, mým hlavním cílem bylo informace z nich analyzovat a posléze je zprostředkovat nynějšímu obyvatelstvu obce nebo jiným zájemcům o dané téma. Dále jsem chtěla provázat dobovou situaci ve školství v Senožatech s vývojem obecného školství v českých zemích a kapitoly ve své práci uspořádat takovým způsobem, aby byly přehledné a srozumitelné pro běžného člověka. Téma, které jsem si zvolila, je problémem historickým a teoretickým. Praktickou stránkou této práce bylo bádání po dostupných informacích. Postup mého bádání a samotné práce spočíval v důkladném nastudování nalezených materiálů, v jejich analýze a následném shrnutí informací do jednotného celku s připojením různých doplňujících a obecných informací z jiných než archivních zdrojů. Tyto doplňující informace se týkají především úvodních informací o obci a dobovému vzdělávání v českých zemích tehdejšího Rakouska-Uherska. Do své práce jsem je zahrнула proto, že podle mého názoru mají se vzděláváním v jednotlivých obcích a městech mnoho společného a mohou čtenáři poskytnout užitečné souvislosti nebo doplňující informace, které se ke vzdělávání v Senožatech přímo vztahují.

Rámcovou osnovu práce jsem rozdělila celkem do čtyř kapitol. Ta první je pojata velmi obecně a podává čtenáři, neznalému předkládané lokality, základní současné i historické informace o obci. V této kapitole jsem také zdůraznila situaci současného

stavu vzdělávání v Senožatech, pro představu změn, které se v něm průběhem času odehrály. Druhá kapitola s názvem Vývoj školství v ČR by měla sloužit k nastínění toho, jak to se školstvím v minulosti vypadalo obecně, a k následnému pochopení různých bodů kapitoly třetí, která s ní úzce souvisí. Třetí kapitolu pokládám za stěžejní část své práce. Pojednává o vývoji školství v Senožatech, a to od jeho počátků do roku 1894. Do této části jsem se snažila podkapitoly tématicky rozdělit tak, aby orientace v nich byla snadná a jejich obsah byl pro čtenáře zajímavý a obohacující. Pokusila jsem se v nich shromáždit co nejvíce informací o původu školy, učitelstvu na ní působícím, školní docházce a nemocích mládeže, stavebních úpravách a postupném rozšiřování tříd. Následují informace o školských orgánech, které školu bezesporu ovlivňovaly svými rozhodnutími, k čemuž rozhodně patří i pojednání o školní inspekci. Poslední podkapitola, která si zaslouží do práce zařadit, jsou Důležité události pro školu. V ní chci vyzdvihnout postupné zřizování knihovny, obstarávání učebních pomůcek, a také připojit několik odstavců o jednotlivcích nebo institucích, kteří zcela nezištně a dobrovolně školu podporovali. Čtvrtá kapitola je závěrečná. Původně jsem neměla v úmyslu ji do práce zařazovat, ale bez ní mi text připadal neukončený. Jsou v ní stručně podané informace o pokračování vzdělávání v obci, až do stavby nové školy, která byla žákům otevřena v roce 1956. Do sekce příloh jsem pro snadnější orientaci zařadila tabulku se jmény učitelů a časové ohraničení doby, kdy na škole v Senožatech působili. Pro lepší vizuální představu jsou v přílohách obsaženy také fotografie některých školních budov, ve kterých probíhalo vyučování.

Základní materiály, o které se moje práce opírá, jsou především dvě nejstarší pamětní knihy senožatské školy. Ty jsem použila především k sestavení hlavní části práce Vývoj školství v Senožatech do roku 1894. Dále mi velmi posloužila kniha paní Bohumily Havlové Z dějin Senožat do první poloviny 20. století, spolu s publikací Františka Plevy Želivka, naše řeka, a to především ke zpracování obecných informací o obci. Ke shrnutí informací o dobovém vzdělávání v českých zemích jsem používala zejména skriptu PhDr. Zdenky Veselé, CSc., Vývoj českého školství a doc. PhDr. Vladimíra Štveráka, CSc., Dějiny pedagogiky, druhý díl.

1 O obci

1.1 Základní údaje o obci

Městečko Senožaty se nachází na levém břehu řeky Želivky na náhorní rovině v nadmořské výšce 467 m.n.m. Název obce je odvozen od činnosti, kterou vykonávali zdejší obyvatelé. Bylo to žnutí sena po rozlehlém okolí. Nejčastěji se v minulosti používal název Senožatný a v archivu želivského kláštera se městečko uvádí také pod názvem Enzato. (Srov. PLEVA 2003: 53)

Pod obec Senožaty spadají tři katastrální území, a to Senožaty, Tukleky a Nečice, a rozděluje se na čtyři místní části – Senožaty, Tukleky, Otavožaty a Nečice. (Mikroregion Zálesí, Obec Senožaty [online], 2004) Vesnice územně náleží do pelhřimovského okresu a její obcí s rozšířenou působností je město Humpolec, vzdálené asi 12 kilometrů. Co se týče pohledu geografického a turistického, Senožaty se rozkládají v oblasti Českomoravské Vysočiny. Web Města, obce a vesnice v ČR uvádí, že počet obyvatel v obci je 698, z toho 489 je produktivního věku a průměrný věk obyvatel je 38 let. Celková rozloha obce je 1818 ha, z čehož orná půda činí 42 procent, a jedna třetina je zalesněná. Méně než jednu třetinu Senožat zabírají louky. (Srov. Města, obce a vesnice v ČR, Senožaty [online]. [cit. 2011-03-15].)

1.2 Stručné dějiny obce

První písemná zmínka o Senožatech pochází již z roku 1372, a to v souvislosti se zdejším kostelem, který je veden pod želivským klášterem. Po husitských válkách v letech 1468 – 1622 patřilo toto území rodu Trčků a vesnice náležela k lipnickému panství. V této době získaly Senožaty titul městečka a byl jim přidělen i znak, který se ale bohužel nedochoval. Ten dnešní, zlatý klíč obklopený dvěma srpy na červeném poli, pochází až z roku 1651. Po vládě Trčků se obec opět dostala pod správu kláštera v Želivě. Želivské území, tzv. velkostatek, bylo rozděleno na tři statky – želivský, herálecký a jeníkovský. (Srov. PLEVA 2003: 53)

Na počátku 18. století měly Senožaty podobnou samosprávu jako 12 km vzdálený Humpolec. Vrchnost však práva obce neustále omezovala, až vše vyvrcholilo sporem o zdejší privilegia s želivským opatem Jeronýmem Hlínou. Pět obyvatel obce vedlo celou řadu soudních bojů o práva svého městečka. Vůdcové těchto rozepří byli potrestáni vrchností a boje tím zdaleka neskončily. V roce 1749 byla zaznamenána

vzpouora proti robotě, která byla opět potlačena a vůdcové skončili v pražských káznících. Po vyhlášení konstituce a zrušení roboty v roce 1848 došlo znovu k pokusu získat všechna práva, ale nepodařilo se. Městečko získalo pouze práva na konání trhů, a to pěti výročních trhů a trhů týdenních. Ty se konaly každý pátek. (Srov. PLEVA 2003: 53)

Den 14. červen roku 1772 se stal pro Senožaty nešťastným. Vypukl totiž velký požár, kdy v krátkém čase vyhořelo čtyřicet domů, kostel a fara. Sotva se městečko stihlo z této katastrofy vzpamatovat, zachvátil je další oheň. Stalo se tak dne 15. května 1814, kdy vzplála zdejší fara, oheň přeskočil na kostel a během několika hodin oheň pohltil padesát jedna domů. Kvůli častým a ničivým požárům a na apel krajského úřadu v Praze zakoupila želivská vrchnost v roce 1846 městečku požární stříkačku a v roce 1881 založil pan Vojtěch Vaněk za pomoci dalších občanů hasičský sbor. (Srov. PLEVA 2003: 53-54)

Koncem 19. století se konečně začalo Senožatům dařit. Městečko se stalo centrem obchodu pro široké okolí. V roce 1852 se v Senožatech usadila první židovská rodina a při sčítání lidu z roku 1863 se zjistilo, že městečko čítá 1 149 obyvatel. (Srov. PLEVA 2003: 53-54)

Za první světové války narukovalo na frontu dvě stě třicet tři mužů ze Senožat, Nečic a Otavožat. V boji zahynulo celkem 16 mužů a čtyři zemřeli po návratu domů. Situace za války byla v Senožatech podobná jako v jiných městech. Dne 12. října 1915 byly z kostela odebrány tři zvony - 548 kg, 267 kg, 100 kg. V městečku zůstal pouze malý umíráček nad sakristií a malý školní zvonek, pro který si přišli v závěru války. K večeru 28. října 1918 doputovala do Senožat radostná zpráva o konci války, lidé uspořádali velký oheň na Vrchovnici a zpívali národní písně. (Srov. PLEVA 2003: 55)

V únoru 1919 byl JUDr. Josefem Skálou založen spolek Sokol. Myslím si, že tento okamžik byl velice důležitý pro sportovní a kulturní život obce, už i proto, že i přes četné zákazy z minulé doby zde funguje dodnes. Krátce po zřízení do spolku nastoupilo kolem padesáti obyvatel Senožat. (Srov. PLEVA 2003: 55)

Než začala první světová válka, rozmohla se v Senožatech výroba perleťových knoflíků. Na této výrobě se podílelo kolem sta obyvatel, kteří za rok vysoustružili kolem osmnácti milionů kusů. (Srov. PLEVA 2003: 55) Senožatským výrobcům perleťových knoflíků se říkalo "čamrdáři". (Srov. HAVLOVÁ 2010: 87) Soustružníci knoflíky nejprve roztřídili, potom našili na kousky látek a hotové produkty se vyvážely do Hamburku, Berlína, Vídně a po celé zemi byly velice žádané. Po válce však, kvůli

nemožnosti konkurovat strojové práci, výroba knoflíků z perleti zanikla. (Srov. PLEVA 2003: 55)

1.3 Současná situace vzdělávání v Senožatech

Oficiálním názvem školy je Základní škola Senožaty a zřizovateli jsou obec Senožaty a okres Pelhřimov. Její kapacita pojme 250 žáků, má devět ročníků rozdělených do sedmi tříd s tím, že druhá s třetí a čtvrtá s pátou třídou jsou spojeny kvůli nedostatečnému počtu žáků. Na druhém stupni dochází ke spojování pouze výjimečně v rámci některých předmětů. Při škole funguje také školní družina, jejíž kapacita je 60 žáků. V Senožatech se vzdělávají místní děti, včetně těch z dětského domova, a také děti z přilehlých obcí. Patří mezi ně Hořice, Ježov, Vranice, Píšť, Syrov, Hroznětice, Děkančice, Dolní Kralovice, a Čihovice. Pátý ročník je vyučován podle vzdělávacího programu “Základní škola” a ostatní třídy podle vlastního Školního vzdělávacího programu, zpracovaného podle RVP ZV (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání) .

Školní budova stojí v klidné části obce v rozlehlém areálu, kde můžeme najít školní zahrádku, fotbalové hřiště, upravené prostory pro skok daleký a vrh koulí. Škola se snaží v maximální možné míře využít svou polohu na okraji obce, tím pádem blízkého spojení s přírodou. A to jak ve sportovních činnostech, tak i přímo ve výuce. Interiér školy působí moderně, je vyzdoben školními pracemi žáků a stále se pracuje na dalších úpravách. Lze zde navštívit i prostornou tělocvičnu a nechybí ani speciální učebny, kterými jsou cvičná dílna, cvičná kuchyňka, učebna fyziky a chemie, počítačová učebna s rychlým připojením na internet. Stravování žáku je zabezpečeno ve školní jídelně, která je umístěna přímo ve školní budově a jejímž zřizovatelem je Dětský domov Senožaty. Škola se může dále pochlubit velmi dobrou vybaveností pro potřeby zájmových kroužků, jejichž škála je široká. Patří mezi ně jak aktivity výtvarné, tak sportovní, technické či naukové. Ve druhém poschodí se nachází společenská místnost, sloužící pro různé kulturní akce. (Srov. Základní škola Senožaty [online]. [cit. 2011-03-15].)

ZŠ Senožaty je školou se všeobecným zaměřením. Svým obsahem i metodami podporuje v žácích smýšlení demokratického občana, podporuje uvědomování si demokratických principů a dodržování řádů. Žák je respektován jako osobnost, důraz je kladen na individuální přístup k žákovi, k jeho schopnostem. Velmi důležité je udržování

příjemného klima ve třídě i v celé škole, aby se zde mohla rozvíjet svobodná a tvůrčí práce a docházelo k všestrannému rozvoji osobnosti žáka. K tomu slouží i pestrá nabídka zájmových útvarů, které škola nabízí. (Základní škola Senožaty [online]. [cit. 2011-03-15].)

2 Vývoj školství v českých zemích

Ve druhé polovině 18. století se v západní Evropě zrodil nový myšlenkový směr, osvícenství, jako opozice proti dosavadnímu feudalismu. Společenským étosem té doby byl neustálý pokrok, založený na osvobození lidstva od nevědomí, předsudků a pověr. Další charakteristickou myšlenkou této doby byla víra v obrovskou sílu vzdělání a boj s církví, která byla nepřítelem tohoto myšlenkového pokroku. Hlavními představiteli osvícenství v oblasti školství byli Marie Terezie a její syn Josef II. (Srov. VESELÁ 1988: 6)

2.1 Elementární školství do roku 1848

Stát se až do sedmileté války (1756) ve školství neangažoval. Objevovaly se pouze drobné pokusy o urovnání rozepří mezi církví a vrchností (obcemi), a to v otázkách hmotného zabezpečení škol. Školství však bylo pod ochranou katolické církve a ta svou moc využívala k protireformačnímu působení. Na elementární školství nebyl brán zřetel. Vyučování bylo velmi nepravidelné a docházka do školy byla úplně libovolná. (Srov. VESELÁ 1988: 7)

O reformy a další ovlivňování školství se začal stát snažit teprve po skončení sedmileté války (1763). Biskup Leopold Arnošt, hrabě z Firmián, tyto reformy započal. Předložil císařovně Marii Terezii spis o nevalné úrovni obecného školství v Horním a Dolním Rakousku, ve kterém žádal zlepšení jeho stavu. Aby se císařovna přesvědčila o stavu školství ve svých zemích, pověřila hraběte Rudolfa Chotka, aby národní školství přezkoumal. Analýza statistických údajů potvrdila podnět pasovského biskupa a jako hlavní příčinu tak špatné situace ve školství stanovila nedbalou školní docházku a nedostatečné vzdělání učitelů. Tím byl položen základ pro reformy ve školství. (Srov. VESELÁ 1988: 8-9)

Kvůli potřebě návrhu na úpravu školství byl do Vídně povolán opat augustiniánského kláštera Jan Ignác Felbiger. V roce 1774 zpracoval podklad

pro reformu školství pod názvem “Allgemeiner Schulplan für die deutschen Normal, Haupt und Trivialschulen in sämtlichen k. k. Erbladen”. Jednalo se o vůbec první dokument týkající se elementárního školství. Císařovna jej schválila a dne 6. prosince 1774 úředně vyhlásila. Školní řád podle Felbigera platil s menšími změnami necelých sto let až do nové reformy školství v roce 1869. (Srov. VESELÁ 1988: 9)

V každé zemi měla být zřízena školská komise, jejíž náplní bylo zakládání a řízení škol. V místě působnosti této komise měla vzniknout normální škola a kurzy pro výchovu učitelů ostatních škol. Obecná, tzv. triviální škola, se měla nacházet ve všech menších městech nebo u každého farního a filiálního kostela. Vzdělávací obsah těchto škol zahrnoval vyučování náboženství, biblické dějiny, čtení, psaní a počítání. Každá škola měla mít jednu až dvě učebny, podle počtu žactva, které měly být dostatečně prosvětlené a velké. Vyučovacím jazykem v obecných školách byla čeština. (Srov. VESELÁ 1988: 9-10)

Další změny se týkaly vzdělávání učitelů. Tato otázka byla řešena vůbec poprvé. Po dokončení studia v hlavní nebo normální škole se budoucí učitel mohl u ředitele hlavní nebo normální školy zapsat do preparandie (učitelského kurzu). Kurz byl rozdělen na dvě délky studia, a to buď tři měsíce, nebo šest. Podle této délky studia se mohl stát pomocným učitelem buď na venkovské, nebo na městské škole. (Srov. VESELÁ 1988: 10)

Tereziánské reformy byly na jednu stranu velmi pokrokové, ale na druhou zaznamenávaly své vážné nedostatky. Například platy učitelů zůstávaly i nadále naprosto nedostatečné. Také materiální vybavení škol se ve stávajících reformách neřešilo a školní docházka byla určena jen volně. Děti měly za měsíc odchodit pouze 28 vyučovacích hodin. Další problém trval ve značné závislosti škol na církvi. To se odráželo jak v zaměření výuky, tak i v celkovém vlivu na školství. Ovlivněno církví bylo i postavení učitele, který vykonával spíše funkci farářova služebníka než pedagoga. I přes tyto negativní jevy můžeme ve srovnání s minulou dobou hodnotit vývoj ve školství jako pozitivní. (Srov. VESELÁ 1988: 10 – 12)

V letech 1789 – 1794 proběhla v Evropě francouzská revoluce, která vývoj dosavadního školství ovlivnila nepříznivě. Znovu byla obnovena privilegia církve a školství se jí znovu podřídilo. Roku 1795 byla ustanovena “opravná studijní komise”, jejíž úkolem bylo přepracovat organizační řád obecných škol. Tato komise vyhlásila v roce 1805 tzv. Schulkodex, který byl postaven na myšlence izolace lidu od všech

pramenů vzdělání. Tímto kodexem se školy řídily přes půl století. (Srov. VESELÁ 1988: 13)

Český národ byl však již ve stádiu, které mu nedovolovalo, aby osvícenské myšlenky zcela zanikly. Díky lidovým buditelům a vlasteneckým učitelům probíhaly osvícenecké snahy i nadále. Patřil mezi ně například obhájce osvíceneckého josefinismu Jan Jakub Ryba (1765 – 1815), který patřil do první generace obrozenců a svým působením otevřel cestu pro novodobou etapu vlastenecké školy. Od roku 1815 český národ vstupoval do druhé etapy národního obrození. Charakteristickým znakem pro toto období v oblasti školství bylo bránit svéráz českého lidového vzdělání. Důležitým představitelem byl Jan Nepomuk Fikcím (1785 – 1837), působící jako učitel a autor učebnic pro reálné školy, který své zkušenosti z praxe publikoval v časopise Přítel mládeže (1823 – 1835). (Srov. VESELÁ 1988: 13 – 14)

2.2 Zrušení jezuitského řádu

Dalším velmi důležitým mezníkem ve školství bylo zrušení jezuitského řádu. Za jeden z nejhorších negativních vlivů na školství považovali osvícenští myslitelé všemohoucnost církve. Ta zasahovala do všech oblastí a bylo třeba omezit její moc a především moc velice aktivního jezuitského řádu. Nakonec osvícenci dostáli svého. Jezuité byli vyhoštěni z jednotlivých zemí, jejich majetek byl zkonfiskován a celý řád byl v roce 1773 papežem zrušen. Tento okamžik položil základ pro vznik moderní školské soustavy, moderního obsahu vzdělávání a uvolnil prostor pro zásahy do školských otázek. Stát začal rozšiřovat svoji působnost na poli vzdělávání a podřizovat školy veřejné správě. (Srov. VESELÁ 1988: 18)

2.3 Nový školský zákon ze dne 25. 5. 1868

Jedna z nejdůležitějších změn, která vyplynula z historické situace 60. let 19. století, byly další omezení církve kvůli jejímu vlivu na školství. Dne 25. května 1868 byl vyhlášen zákon, který upravil základní pravidla o postavení školy k církvi a o úloze státu. Podle něj měl mít hlavní roli v oblasti řízení a dozoru nad veškerým vyučováním a výchovou stát. Zákon dále stanovil, že do veřejných škol mohli docházet žáci jakéhokoliv vyznání. Také schvalování učebnic spadalo pod pravomoci státu, s výjimkou učebnic náboženství, u kterých musel státnímu schválení předcházet souhlas

církevních úřadů. Další změny se konaly na poli struktury státní správy (podrobněji v kapitole 2.5.1 Zřizování školních orgánů). Všechna tato opatření pomohla připravit volný prostor pro vydání základního zákona o obecném školství z května 1869, který ustanovoval pravidla vyučování na obecných školách. Tento zákon přidal do učebních osnov předměty, jakými byly například přírodověda, zeměpis, dějepis, nauka o měřických tvarech, kreslení, tělocvik, zpěv a ženské práce. Zákon určil povinnou školní docházku na osm let, a to od šesti do čtrnácti let života. Přesné školní osnovy a učebnice vhodné pro výuku si mělo zvolit každé ministerstvo centrálně samo.

2.4 Situace na konci 19. století

Na konci 19. století se politický život v Rakousku-Uhersku stále více komplikoval, což se odrazilo i ve školství. Je pravda, že na jedné straně docházelo také k rozvoji národního hospodářství, kulturního života, české vědy, literatury a umění, ale přesto tehdejší školství stagnovalo, a to především po stránce obsahové a organizační. Zvyšovalo se množství škol, které bylo ale dáno především nárůstem populace. Pro kvalitativní změny zde nebylo místo. Situace na přelomu století však potřebovala hybnou sílu zejména v obsahu vzdělávání. Učitelé si uvědomovali nedostatečnost základního školství a věděli, že neodpovídá současným potřebám. Hlavní otázkou, která se v tomto období řešila, bylo vzdělávání učitelů. Toto téma bylo náplní různých setkání pedagogů. Prvním představitelem, který se ujal řešení dané otázky, byl Gustav Adolf Lindner (1828 – 1887), jenž se snažil především o sloučení teoretického a praktického vzdělání učitelů. K říšskému školskému zákonu byl v srpnu 1870 vydán školní a vyučovací řád, který platil až do roku 1905. Obsahoval podrobné předpisy o návštěvě školy, o školní kázní – zrušení tělesných trestů, o povinnostech učitele, o učitelských konferencích, o účelu vyučování, o zkouškách, apod. (Srov. VESELÁ 1988: 41 - 43)

2.5 Vzdělávání učitelů

O jakémkoliv vzdělávání učitelů v době 2. poloviny 18. století často nemohla být ani řeč. Jako učitelé na obecných školách působili především bývalí vojáci, řemeslníci či studenti, jejichž vzdělání bylo nedostatečné. (Srov. VESELÁ 1988: 7)

Jako příklad vzdělání tehdejších učitelů uvádím výňatek z protokolu o volbě učitele z 2. poloviny 18. století. Po smrti dosavadního učitele byl ve vsi uspořádán konkurz

o obsazení jeho místa. Konkurz probíhal před zraky celé obce a nakonec proběhla i zkouška na faře. Přihlásilo se pět uchazečů. (Srov. VESELÁ 1988: 7)

1. Martin Oves, zdejší švec, 30 let stár, zpíval v kostele tři písně; ale měl by se učit ještě mnohé melodie, také hlas jeho mohl být lepší. Četl z knihy obstojně a slabikoval jakž takž. Tři rukopisy četl prostředně. Zodpovídal tři otázky z rozumu dosti dobře. Recitoval z katechismu o svátosti oltární bez chyby. Napsal tři řádky diktanda – 4 chyby. Počtů jest úplně neznalý.

2. Jakub Moučka, tkadlec z D., má padesátku za zády; zpíval tři písně, ale melodie přecházela do mnoha jiných písní, hlas měl býti silnější, vícekrát kvikl, což by nemuselo býti. Četl Jana 19, 1 – 7 s deseti chybami, slabikoval Jana 18, 23 – 26 bez chyby. Tři rukopisy četl – slabě a zajíkal se. Z rozumu tři otázky zodpovídal dobře. Z katechismu recitoval bez chyby. Diktanda napsal tři řádky – 5 chyb. Počtů také neznal.

3. Václav Senohrad, krejčí z S., stařec šedesátiletý, měl raději zůstat doma. Zpíval dvě písně; hlas má jako bečící tele, také stále upadal do melodií jiných písní. Četl z Josua - hrozně, slabikoval s velkým namáháním; také T bylo mu kamenem úrazu. Z rozumu tři otázky – zůstal na holičkách. Maje čisti tři rukopisy, přiznal se, že neumí. Z diktanda napsal velmi obtížně tři slova – k nepřečtení. Počítati neuměl docela nic; počítal na prstech jako malé dítě. Bylo mu řečeno, že jednal zpozdile, hláse se k prosbě, což sám slze a vzlykaje uznal.

4. Jan Sejkova, kotlár zdejší, padesátník, zpíval tři písně dobře. Četl a slabikoval Genesis 10, 13 – 18 dobře. Při katechismu zpozorováno, že v některých částech se neprocvičil. Diktanda napsal 4 řádky – ušlo to, pokud se týče písmen, ale udělal 10 chyb. Z počtů znal jen addici (sčítání).

5. Jan Vojtů, poddůstojník z N., ztratil v bitvě nohu, 45 let stár, zpíval 3 písně dobře, má silný hlas, ale melodie chyběla. Tři rukopisy četl hbitě. Četl a slabikoval z Genesis 10, 18 – 18 obstojně. Katechismus uměl dobře. Čtyři otázky z rozumu – tak tak. Diktando 3 řádky, ale 8 chyb. Z počtů znal addici a trošku substance.

Protože Jakub Moučka vždy “bonae famaе” dobré pověsti byl a přimluvcích měl mnoho, obdržel místo. (VESELÁ 1988: 7 - 8)

Situaci ve školství ještě zhoršovala skutečnost velmi nízkých platů učitelů. Často byli nuceni najít si vedlejší zaměstnání, aby užívali sebe a svou rodinu a učitelství proto

zůstávalo v pozadí. Pracovali jako zvoníci, varhaníci, kostelníci obecních písařů apod. Ani takto nedokonalých učitelů a škol však nebyl dostatek. (Srov. VESELÁ 1988: 7)

Otázka vzdělávání učitelů se začala ožehavě řešit až ve 40. letech 19. století. Tehdy šlo především o vzdělávání učitelů elementárních škol, kteří měli většinou velmi nedůstojné postavení a nedostatečné vzdělání. K tomuto tématu se jako první angažoval pan Josef Vlastimil Stejskal. Ten prosazoval především zvýšení platů učitelům, zavedení školních porad a zlepšení vyučovacích metod. O něco konkrétnější byl jeho nástupce Feuchtersleben. Pro kvalitnější přípravu budoucích učitelů navrhl zřídit tříletý kurz ve všech hlavních městech korunních zemí. Co se týče platů učitelů, požadoval, aby zemské sněmy určily minimální výši platů učitelům takovým způsobem, aby se konečně mohli věnovat výhradně školním povinnostem. František Čupr zaujal k těmto problémům asi nejradikálnější přístup. Jeho návrh spočíval v tom, aby budoucí učitelstvo nejprve absolvovalo měšťanskou školu a poté pokračovali rok na učitelském ústavu. Teprve po ukončení tohoto vzdělávacího procesu by následovala praxe u zkušeného učitele na dva až tři roky. Aby mohl dotyčný začít vyučovat na elementární škole, musel dovršit věku osmnácti let a složit praktickou zkoušku. (Srov. VESELÁ 1988: 28)

K těmto otázkám se vyjadřovalo také samo učitelstvo, prostřednictvím různých porad. V některých bodech svých požadavků se shodovali s názory výše zmíněného Čupry. Takový nátlak z více stran již ministerstvo nemohlo dále ignorovat, a tak 17. srpna 1848 vydalo nařízení týkající se zkvalitnění přípravy učitelů. Ministerský výnos určil základní podmínky pro výkon učitelské praxe, což představovalo dovršení věku šestnácti let a prokázání znalostí ze čtyř tříd hlavní nebo latinské školy. Dále byla stanovena délka učitelského kurzu na jeden rok a vzdělávací obsah kurzu. V červnu 1849 vydalo ministerstvo vyučování dekret, který prodloužil učitelský kurz na dva roky. Druhý rok studia měl být zaměřen především na praxi a byl následován praktickou i teoretickou zkouškou. (Srov. VESELÁ 1988: 28 - 29)

Další zákon, který určoval vzdělávání učitelů, byl vyhlášen dne 14. května 1869. Příprava pro učitelství měla probíhat odděleně pro muže a ženy, a to na čtyřletých učitelských ústavech. Při každém tomto ústavu měla být zřízena cvičná škola a při ústavech pro učitelky ještě škola mateřská. Důkladnějším pokračováním pak měly být zvláštní učitelské kurzy, které byly zřizované při univerzitách nebo na technikách. Podrobnější nařízení o vzdělávání učitelů si měla vydávat jednotlivá ministerstva sama. Počítalo se i s dalším průběžným vzděláváním učitelů. Mělo probíhat prostřednictvím

pedagogických časopisů, konferencí, kurzů a prostřednictvím učitelských knihoven. V pedagogických časopisech byli učitelé nabádáni k zaznamenávání svých vlastních myšlenek z praxe, k přemýšlení o problémech ve škole či školství, k publikování vlastních článků či k přednáškám a diskuzím se zkušenými pedagogy. (Srov. VESELÁ 1988: 43)

Další změna v přístupu ke vzdělání učitelů proběhla na konci 19. století. Jednalo se především o koncepci Gustava Adolfa Lindnera (1828 -1887), která se týkala učitelského vzdělání a rolí učitele. Lindner byl prvním pedagogem v českých zemích, který usiloval o spojení učitelské teorie s praxí. Čtyřletých učitelských ústavů zřízených v roce 1869 bylo v Čechách do roku 1872 celkem 12, z toho deset pro muže a dva pro ženy. Jejich vzdělávací obsah se skládal z předmětů jako náboženství, pedagogika, vyučovací jazyk, zeměpis, dějepis, geometrie, přírodopis, přírodopyt, hospodářství, psaní, kreslení, hudební nauka, zpěv, housle, klavír, varhany, tělocvik a zemský jazyk. Celkem museli učitelé v těchto ústavech absolvovat cca 30 hodin týdně. Lindner řešil organizační strukturu a obsahy vzdělávání učitelů a nešlo mu jen o jejich kvantitativní stránku, ale zejména o kvalitativní. Ve svém spisu *Die pädagogische Hochschule* se opět věnoval přípravě učitelů a také důležitosti studia. Dále kritizoval, že učitelství nemá zastoupení v institucích. Svými myšlenkami Lindner vytvořil základ pro další řešení této problematiky. (Srov. VESELÁ 1988: 56 - 60)

2.6 Zřizování školských orgánů

Na zřizování školních orgánů měl velký vliv školský zákon, vyhlášený dne 25. května 1868. Ten radikálně upravil základní pravidla týkající se postavení školy k církvi a úlohy státu. Nová ústava především říkala, že hlavní roli v oblasti řízení a dozoru nad veškerým vyučováním a výchovou má mít stát. To vedlo ke změnám na poli struktury státní správy. V každé zemi musela být zřízena zemská školní rada jako zastřešující orgán, v okresech okresní školní rady a v jednotlivých působících škol místní školní rady. Tyto instituce převzaly funkce, které byly až dosud v rukou duchovních i světských úřadů. Dalšími zákony bylo nařízeno vytváření školních rad, kde se měly řešit vnitřní záležitosti dané školy. (Srov. VESELÁ 1988: 42 - 43)

3 Vývoj školství v Senožatech do roku 1894

3.1 Původ školy

V Pamětní knize školy Senožat z let 1875 – 1894 se uvádí, že až do roku 1875 nebyla při škole vedena žádná pamětní kniha, ani jiné poznámky. Tato kniha začala vznikat na popud mladšího učitele Augusta Veselého, žádostí u místní školní rady. Ten se podle svých slov snažil vybádat historické dokumenty z dřívější doby na faře v Senožatech. Od pana faráře ihned obdržel Pamětní knihu farní, ale nenašel v ní žádnou zmínku o původu školy. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 1) Několik starších poznámek ovšem existuje. V urbáři z roku 1650 se píše, že škola je od dříví vystavěna. Farářská relace z roku 1677 říká, že se škola v místě nenachází, ale se souhlasem patrona vyučuje školní mistr v určeném místě. V podobné relaci z roku 1700 je uvedeno, že už se v místě nachází škola i školní mistr. Tereziánský katastr v roce 1757 má zapsaného jednoho učitele. (Srov. HAVLOVÁ 2010: 104) Roku 1888 byl ve farním archivu nalezen starý spis, který se zabýval zřízením školy. V tomto spise se uvádí, že vysoké místodržitelství svým výnosem ze dne 26. srpna 1863 schválilo, aby bylo v obci Senožaty zřízeno školní stanoviště. Správcem a patronem tehdejší farní školy byl podle listiny opat Želivský. Listina dále předepisuje zařídit a zachovávat školní budovu, zajistit učební pomůcky a školní náradí. Garanty těchto úkonů stanovuje především patrona a dále pak obce Senožaty, Otavožaty, Tukleky, Čihovice, Syrov a Děkančice. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 55)

3.2 Učitelstvo senožatské školy

I když August Veselý nenalezl žádné historické prameny o škole, popsal stručně situaci senožatského školství již od roku 1707, nejspíš za pomoci pamětníků a nejstarší křestní matriky. Ta obsahuje mnoho jmen bývalých učitelů. V roce 1707 byl kantorem Jan Zámovský, 1714 Václav Kratochvíl, 1738 Václav Mašát, 1761 František Svoboda a 1796 Jan Kubíček. Podle pamětní knihy působil Jan Kubíček jako učitel v Senožatech až do roku 1816. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 1)

Novým učitelem v nové škole, která byla postavena roku 1816, byl jmenován František Alferi z Pelhřimova. August Veselý ho v pamětní knize po jeho smrti 1859 označuje jako horlivého učitele a milovníka chrámové hudby. Po zřízení druhé třídy

v roce 1857 byla potřeba obsadit místo podučitele. Prvním podučitelem v Senožatech se stal Josef Tomeček z Borotína a na místo zesnulého Františka Alferiho nastoupil učitel Josef Kord z Vojslavic. Podučitel Josef Tomeček odešel roku 1859 učit do Jiřic. Na uvolněné místo nastoupil František Podhola, který vykonával učitelskou praxi ve škole v letech 1859 – 1869 a poté přijal místo učitele v Mladých Bříštích. Senožatská škola musela znovu obsadit místo podučitele. Stal se jím Augustin Veselý z Pavlova u Pelhřimova. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 1-3)

Dne 1. října roku 1875 požádal pan řídící učitel Josef Kord kvůli zdravotním potížím o odchod do důchodu. Okresní školní rada zvolila jako jeho nástupce pana Edmunda Palečka, který dříve vykonával funkci řídícího učitele v Krásné Hoře. Pan řídící učitel Josef Kord kvůli své nemoci nemohl vyučovat, proto za něj vyučování obou tříd převzal mladší učitel pan August Veselý. Toto období však netrvalo dlouho a 1. prosince 1875 nastoupil Edmund Paleček do úřadu. August Veselý byl v konkurzu zvolen na druhé učitelské místo, ale tím se zároveň uvolnilo místo podučitelské. Učitelů byl v té době nedostatek, a tak nebylo třetí místo obsazeno a až do 15. října 1876 se vyučovalo pouze ve dvou třídách. Školní rada mnohokrát žádala okresní školní radu o pomocnou sílu. Nakonec byl na školu dosazen pan Vojtěch Machek z Branšova. Krátce poté byl v konkurzu zvolen nezkušený učitel, pan Josef Šedivý z Košetic, a bylo mu svěřeno učitelství v první třídě. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 7 - 9)

Roku 1877 se konaly další změny v sestavě učitelského sboru. Pan Josef Šedivý byl povolán na místo výpomocného učitele do Mladých Bříšť. Na jeho místo byla dosazena první žena v dějinách senožatské školy. Byla to výpomocná podučitelka slečna Marie Vaňková. Dne 1. října nastoupila jako učitelka v první třídě a 11. března začala vyučovat ženským ručním pracím. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 -1894*: 12)

Pan August Veselý, dosavadní učitel, obdržel místo řídícího učitele v Mladých Bříštích, kam se dne 1. května 1880 také odstěhoval. Na jeho místo, jako výpomocný učitel, byl ustanoven pan I. Cimr z Rychnova, absolvent gymnázia. Ten se ale místa vzdal, a tak musel řídící učitel vyučovat obě třídy (druhou a třetí) až do 12. října 1881. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 20)

Toho dne (12. října 1881) nastoupil do školy pan Václav Zach, podučitel z Lhotic, a do konce října vyučoval druhou třídu. Dne 1. listopadu bylo obsazeno další učitelské místo. Ve škole začal vyučovat pan Inocenc Budinský ze Želiva. V důsledku toho byla slečna Marie Vaňková zproštěna funkce výpomocné učitelky a nadále zůstala učitelkou

industriální. Nové učitelstvo si třídy rozdělilo takto: pan V. Zach vyučoval v první třídě, pan I. Budinský po něm převzal druhou třídu a pan řídící učitel si ponechal třídu třetí. Dne 14. dubna odešel pan I. Budinský z důvodu nemoci na dvouměsíční dovolenou. Jelikož se za něj nenašla náhrada na výpomoc, museli si řídící učitel s mladším učitelem rozdělit vyučování ve druhé třídě, dokud zemská školní rada pomocníka neustanoví. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 23 - 24)

Dne 1. října 1882 začal ve škole vyučovat zdejší pan Albert Sacher, který dříve působil jako podučitel v Lipnici. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 33) Ve statistických údajích z roku 1884 je uvedeno jméno industriální učitelky, o které není dosud v Pamětní knize zmínky. Jedná se o paní A. Dvořákovou. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 42)

Panu podučiteli Zachovi byla ze zdravotních důvodů udělena tříměsíční dovolená, a to od 1. května 1884. Po tuto dobu probíhalo vyučování pouze ve dvou třídách. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 41) Také pan učitel Sacher odešel za prací do Vojslavic, kde začal vykonávat funkci řídícího učitele. Svou službu započal dne 16. září 1885. Na uvolněné místo prozatímního učitele byl dosazen pan František Mácha, který doposud učil v Budíkově. Narodil se v Telči na Moravě dne 24. března 1864 a tamtéž se roku 1884 stal absolventem zemské reálné školy. Téhož roku byl v Brně otevřen absolventský ročník na učitelském ústavu. Jelikož výše zmíněný neměl na studium dostatek prostředků, dokončil studium při práci. Vyučoval druhou třídu na obecné škole v Telči. Dne 16. března 1885 se stal výpomocným učitelem při škole v Budíkově. O něco později, 3. června, složil na Pražském ústavu zkoušku dospělosti a dne 13. září 1886 byl dosazen do senožatské školy. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 44)

Pan Václav Zach byl neustále nemocen, proto 2. listopadu znovu zažádal o čtyřměsíční dovolenou, která mu byla okresní školní radou 19. listopadu bez problémů udělena. V senožatské škole se tedy nadále vyučovalo ve dvou třídách, navíc byla v této době škola hojně navštěvována, což působilo učitelům nemalé potíže. Aby toho nebylo málo, dozvěděla se místní škola 1. ledna 1886 smutnou zprávu o úmrtí pana učitele Zacha. Zemřel po dlouhé nemoci v pouhých 25 letech života. V Pamětní knize školy je popisován jako velmi snaživý učitel, rádce a pomocník. Na místo po panu učiteli Zachovi nastoupil dne 6. března 1886 pan Tomáš Mareš, který doposud setrval ve funkci učitele v Mladých Bříštích. Až od této doby se mohlo ve škole začít znovu řádně vyučovat. Tomáš Mareš se narodil 21. prosince 1861 v Dolní Cerkvi. Stal se

absolventem reálné školy v Telči, kde dne 11. 6. 1880 také obdržel maturitní vysvědčení. Zkoušku dospělosti složil jako externista a učitelskou způsobilost nabyt dne 5. listopadu 1883 v Českých Budějovicích. Svou praxi započal roku 1880 jako výpomocný učitel v obci Chvojnou, dále vyučoval v Herálci a od 20. listopadu 1884 působil jako mladší učitel v Mladých Bříštích. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 44 - 46)

Dosavadní prozatímní podučitel pan František Mácha byl krajskou školní radou dne 14. listopadu 1888 jmenován zkušeným podučitelem. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 62) Pan učitel Tomáš Mareš byl 23. září 1890 ustanovením okresní školní rady dosazen do funkce řídicího učitele v Budíkově. Na jeho místo přišel dosavadní podučitel v Senožatech, pan František Mácha. Místo podučitele zůstalo prázdné celý měsíc říjen, ale hned 1. listopadu pozici zastal pan K. Brich, do té doby prozatímní podučitel v Krasoňově. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 84)

Po dobu nemoci řídicího učitele roku 1891 ustanovila okresní školní rada jako výpomocnou učitelku na zdejší škole paní Ludmilu Chalupovou. Ta do služby nastoupila dne 26. dubna. Narodila se 13. ledna 1866 v Praze, kde navštěvovala také sedmiletou obecnou školu. Roku 1885 soukromě vstoupila do jednoletého kurzu pěstounek na mateřských školách. Téhož roku složila zkoušky a stala se způsobilou vyučovat český jazyk v mateřských školách. V letech 1888 – 1889 byla výpomocnou učitelkou v Dolní Sytové. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 95) Dne 10. srpna 1891 byla činnost prozatímní výpomocné podučitelky L. Chalupové výnosem okresní školní rady zastavena. Krátce na to však pan řídicí učitel požádal o prodloužení dovolené a L. Chalupová byla výnosem okresní školní rady ze dne 27. srpna opět ustanovena výpomocnou podučitelkou. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 97)

Pan učitel Brich na svou žádost přešel vyučovat do trojtřídní školy v Lučicích a za něj dne 31. srpna 1891 do služby nastoupil pan Josef Kořenář, dosavadní podučitel v Kalištích. V této vesničce nedaleko od Humpolce se 20. října 1864 narodil. Do roku 1885 vykonával přípravné učení na gymnáziu v Německém (dnes Havlíčkově) Brodě a jako výpomocný učitel potom působil na obecných školách v Mladých Bříštích a v Kalištích. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 97)

Jelikož pan řídicí učitel (Edmund Paleček) mohl dne 1. května opět nastoupit do služby, byla přípisem okresní školní rady výpomocná podučitelka slečna Ludmila

Chalupová zproštěna další služby. Následně se odebrala do Prahy ke svým rodičům, kde dne 6. června 1892 zemřela. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 103)

Z důvodu přeložení pana podučitele Josefa Kořenáře na obecnou školu v Kejžlici, kam nastoupil dne 1. září 1892, byl na jeho místo ustanoven Augustin Rosolek, prozatímní učitel v Dudíně. Zmíněný se narodil 20. února 1865 Lipolticích v pardubickém okrese. Absolvoval osmileté gymnázium v Jičíně a dva ročníky biskupského ústavu v Hradci Králové. Vysvědčení o učitelské způsobilosti pro obecné školy obdržel dne 14. května 1891. Od roku 1887 pracoval jako výpomocný podučitel, později prozatímní podučitel v Janovicích. Dne 3. října 1888 začal učit na dva roky v Polné, krátce na to v Kejžlici a v Dudíně až do konce školního roku 1892/1892. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 107)

Pan řídící učitel Edmund Paleček opětovně požádal okresní školní radu o dovolenou kvůli svému zdravotnímu stavu. Žádost byla schválena a určena na dobu od 1. listopadu 1892 do konce dubna 1893. Správu školy měl v této době obstarat některý z učitelů. Okresní školní rada v Německém Brodě rozhodla o ustanovení pana Františka Balcera, jako záskok na pozici výpomocného učitele. Do senožatské školy nastoupil dne 1. listopadu 1892. Pan učitel pocházel z Polné, kde se 30. listopadu 1867 narodil a odchodil zde také obecnou školu. Jako další vzdělání následovalo osmileté gymnázium v Německém Brodě. Svou učitelskou praxi započal dne 14. září 1888 coby výpomocný učitel v Herálci. Od 1. března 1889 do 28. září téhož roku byl výpomocným učitelem ve Větrném Jeníkově. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 110 -111)

Jelikož byla dne 1. ledna 1893 výnosem zemské školní rady v Senožatech zřízena čtvrtá třída, bylo potřeba obsadit nově vzniklé učitelské místo. Jako nová podučitelka byla dosazena paní Terezie Randová z Mirovic. Narodila se dne 23. září 1868. V Mirovicích prošla obecnou školou a poté kurzem pěstounek na českém ústavě v Praze. Zkoušku dospělosti složila coby externistka v roce 1892 na českém ústavu ku vzdělávání učitelek v Praze. Svou práci na senožatské škole započala dne 18. ledna 1893. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 111, 114)

Po ukončení dovolené pana Edmunda Palečka, dne 1. května 1893, byl pan výpomocný podučitel F. Balcer ustanoven výpomocným podučitelem v Lipnici. Téhož roku vykonal zkoušku dospělosti na ústavu ke vzdělávání učitelů v Praze. Funkci správce školy po dobu nemoci řídícího učitele vykonával učitel F. Mácha. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 114) Netrvalo ale dlouho a pan řídící učitel

se znovu roznemohl. Prozatímním správcem školy byl znovu jmenován pan F. Mácha, a to po dobu dovolené řídicího učitele, která byla stanovena do konce února 1894. Pozici výpomocné vyučitelky po tuto dobu vykonávala slečna Anastázie Boháčková. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 115)

Výnosem okresní školní rady ze dne 14. srpna 1893 byla dosavadní prozatímní vyučitelka slečna Terezie Řandová ustanovena prozatímní vyučitelkou v Dolní Kupé a na její místo nastoupil pan Antonín Příkop. Narodil se dne 25. listopadu 1862 v Mnichovicích u Čechtíc. Předběžná studia absolvoval ve třech třídách reálné školy v Kutné Hoře a dva a půl roku (v letech 1880 – 1883) navštěvoval učitelský ústav tamtéž. Následovala tříletá vojenská služba a od 1. března 1887 do 31. srpna 1888 praxe výpomocného učitele při dvoutrídni škole ve Slané, od 1. října v Bystré a asi rok na to v Krasoňově. V květnu 1891 vykonal v Jičíně zkoušku učitelské způsobilosti pro obecné školy a 29. prosince 1892 byl tamtéž jmenován definitivním vyučitelem. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1893 - 1913*: 1 - 2)

Pan řídicí učitel Edmund Paleček nebyl kvůli svému zdravotnímu stavu schopen vyučovat, a tak zemská školní rada rozhodla o ustanovení Marie Boháčkové jako výpomocné vyučitelky na místní škole. Správa školy byla dočasně svěřena panu F. Máchovi od 15. září 1893. K této složité situaci s učitelstvem se ještě roznemohla výpomocná vyučitelka, slečna A. Boháčková. Okresní školní rada rozhodla o její náhradě, kterou měl vykonat pan Ludvík Rohrbach z Jičína. V únoru roku 1894 utrpělo senožatské školství hned dvě velké ztráty. Zemřel totiž pan vyučitel Augustin Rosůlek a pár dnů na to i pan řídicí učitel Edmund Paleček na tuberkulózu. Dočasným řídicím učitelem se stal pan Jan Neraď, dosavadní definitivní učitel ze Želiva, a na místo A. Rosůlka přišel pan Václav Kunc z Podlužan u Rožďalovic. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1893 - 1913*: 2 - 3)

3.2.1 Platy učitelů senožatské školy

První zmínka o platech učitelů senožatské školy pochází z roku 1857. Je zde zmíněna výše platu vyučitele, které se říkalo služné a činilo 160 zlatých ročně. Z toho 110 zlatých putovalo od Františka Alferiho a 50 zlatých od obce. Po smrti Františka Alferiho (12. června 1859) nezbyvalo učitelům mnoho peněz, a tak si pan učitel musel sám vybírat peníze či naturálie na živobytí a ještě se pak rozdělit se

svým podučitelem. V této době se učitelům dařilo špatně, často byli ve velmi bídném postavení a domluvit se na rozumném platu s obcí také nebylo možné. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894: 2-3*)

O výši platů učitelů v senožatské škole se také zmiňuje listina, která byla nalezena ve farním archivu až v roce 1888 a pochází ze dne 26. srpna 1863. V ní je uvedeno, že učители by garanti školy (viz kapitola 3.1 Původ školy) měli zajistit následující deputáty pro zdroj obživy. Patřilo mezi ně měkké dřevo, obilí a pivo v celkové hodnotě 44,55 zlatých ročně. Dále měl učitel obdržet 1,22 zlatých za zpívání pašijí v kostele, štolu za 11,55 zlatých, za koledu 5,50 zlatých a 60,53 zlatých za tzv. posnopné (zvonění v kostele). Celkový plat učitele za mimoškolní služby, včetně naturálií tedy činil 125,33 zlatých. K tomu směl používat 6 měr pole, zahrádku u školy a pastviště, což dohromady obec vyšlo na 47 zlatých. Školné platili v té době učители rodiče žáků, kterých bylo celkem 221 z nichž 49 bylo chudých. Ročně od nich učitel obdržel 336,37 zlatých. Tyto peníze však nepřipadly učiteli celé. Musel z nich zaplatit také pana podučitele, což ho stálo 110 zlatých, a k tomu musel odvádět 12,60 zlatých na čištění školy. To znamená, že celkem učители zůstalo 213 zlatých školného za rok. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894: 56 - 57*)

Roku 1870 byl vydán nový zákon, který zrušil povinnost učitele vybírat si peníze na obživu sám a jak učители tak i podučiteli byla stanovena roční služba. Tím byly nepořádky ukončeny. Školy byly rozděleny zemskou školní radou na třídy služného a podle těchto tříd byl udělován plat učitelům. Ta senožatská byla zařazena do třetí třídy. Tehdejší učitel pan Josef Kord dostával výplatu 400 zlatých ročně a 100 zlatých funkčního příplatku. Mnohdy si učitelé přivydělávali varhanickou (kostelní) službou. Té využíval i pan učitel Kord. Výnosem veleslavné zemské školní rady z roku 1874 byla senožatská škola povýšena do druhé třídy služného. Tím byl plat pana učitele Korda zvýšen na 500 zlatých ročně a funkční příplatek činil 200 zlatých. Pan podučitel A. Veselý obdržel 350 zlatých. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894: 5-6*)

Následkem opravy ve školním zákoně z roku 1877 byla škola vřazena zpět do třetí třídy služného a tím pádem se změnily i platové poměry. Řídící učitel obdržel 500 zlatých ročně, 100 zlatých úředního příplatku a 40 zlatých služebního příplatku. Služné učitele bylo 500 zlatých ročně a 35 zlatých služebního příplatku. Výpomocná podučitelka dostala 280 zlatých ročně a 100 zlatých za vyučování ručních prací. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894: 12*)

Pamětní kniha dále uvádí, že pro léta 1884 – 1886 byl obci Senožaty vyměřen paušální školní plat, který činil 396 zlatých ročně. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 37) V roce 1887, 18. června, zařídila krajská školní rada svým výnosem zvýšení platů za vyučování ženským ručním pracím na obecné škole v Senožatech na 144 zlatých a ve Vojslavické škole na 108 zlatých. Obě tyto místa zastávala industriální učitelka paní Marie Dvořáková ze Senožat. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 50)

Výnosem zemské školní rady byl dne 23. května 1888 vyměřen obci Senožaty roční paušální plat na dobu od 1. ledna 1889 do konce roku 1891. Tentokrát se však platy pro učitele snižovaly. V určeném tříletí byl roční plat stanoven na 358 zlatých, přičemž za minulé tříletí činil 396 zlatých ročně. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 54)

V roce 1891 byl místní školou vytvořen výkaz počtu dětí pro vyměření školního paušálu na léta 1892 – 1894. Tento výkaz měl mít rozsah posledních tří let. Děti, které byly od placení školného osvobozeny, se do výkazu nezapočítávaly, ale byly v něm uvedeny. Jednalo se o nalezence a potomky vojáků. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 93)

3.3 Školní docházka a nemoci mládeže

Roku 1879 byla velice tuhá zima, teploty dosahovaly až k -24 °C, což mělo vliv na školní docházku, která byla velmi slabá. Tato zima si vyžádala i mnohé lidské oběti, proto se rodiče, obzvláště rodiče přespolních dětí, báli děti do školy posílat. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 19)

V roce 1880 začala Senožaty a okolní vesnice trápit nakažlivá nemoc neštovice. Ode dne 14. května se nemoc rozšířila obzvláště mezi školními dětmi, a tak musela být přerušena školní docházka. Tato zpráva byla okamžitě podána krajské školní radě. Ihned následujícího dne se do místa dostavil okresní lékař a nařídil dodržování přísných zdravotnických a hygienických opatření, aby se nemoc přestala šířit dál. Neštovice si vyžádaly mnoho obětí. Největší úmrtnost byla u dětí ve věku 1 – 7 let. Znovu vyučovat se začalo 1. června, ale návštěvnost školy stejně nebyla veliká. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 20)

V prvním pololetí roku 1881 byla školní docházka, a to i dětí z přiškolených obcí, značně hojnější než v roce předešlém. Proto se škola rozhodla podat žádost, aby pilné

děti z druhé a třetí třídy byly osvobozeny od letní návštěvy školy. Této žádosti bylo vyhověno a tak se 27 žákům dostalo uvolnění od letní školní docházky. Dá se ale předpokládat, že kvůli velké bídě, která se v městečku rozmohla, nebude návštěvnost školy ve druhém pololetí nikterak valná. Mnoho rodin se totiž plánuje odstěhovat do zahraničí opatřit si obživu. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 23 - 24)

Roku 1889 vypukla v obci opět epidemie nakažlivých neštovic. Nemoc si vyžádala několik obětí ze školních dětí. Z důvodu možnosti nákazy byly v obci dokonce zakázány taneční zábavy, a to na tak dlouho, dokud nemoc úplně nevymizí. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 73) Krátce na to, v prosinci roku 1890, se z Ruska do celé Evropy rozšířila, v té době velice nebezpečná, chřipka. Pamětní kniha školy Senožat ji popisuje jako zlou horečkovou epidemickou rýmu. Po celé zemi snad nebylo domu, kam by chřipka nevníkla. Nejhuře tuto nemoc snášely děti a také dospělí s onemocněním plic. Kdekoliv se chřipka objevila, musely být v místě zavřeny všechny školy. Do Senožat chřipka dorazila záhy (v lednu 1891) a z nařízení okresní školní rady muselo být vyučování na 8 dnů zastaveno. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 75)

V únoru 1892 onemocnělo opět několik školních dětí na chřipku. Protože se nemoc nijak zvlášť nešířila, vyučování nebylo přerušeno. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 101)

Dne 20. září 1892 u sebe nechal pan J. Bambas, bydlící v pazderně, přespat cestujícího, který začal náhle vykazovat známky nákazy cholery. Ta v té době napadala obyvatelstvo celé Evropy. Bambas se obával nákazy a bez svolení obecního starosty převezl nemocného do šatlavy, která byla umístěna v budově jako druhá a třetí třída. Následkem toho zakázal přivolaný obvodní lékař na pár dnů v těchto třídách vyučovat. Ten den byly všechny děti vyučovány v jedné třídě. Jelikož další vyšetření pacienta ukázalo, že jeho stav je velice povážlivý, bylo nařízeno, aby byly děti vyučovány polodenně. Když nemocný prostory opustil, musely se třídy nechat vybělit a vydezinfikovat, než se mohlo začít znovu vyučovat. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 109)

3.4 Stavební úpravy na škole a rozšiřování tříd

Do roku 1816 byla škola v domě č.p. 82, ale kvůli nedostatečným prostorám byla postavena nová školní budova č.p. 117 (Příloha II., obr.1,2), později nazývaná Buchána.

(HAVLOVÁ, B. *Z dějin Senožat do poloviny 20. století*, 2010, str. 104) V roce 1857 byla při škole v Senožatech otevřena druhá třída. Následkem zřízení druhé třídy přestala školní budova prostorově stačit, proto se musely začít pronajímat nové prostory. Z počátku byla druhá třída ubytována v domě Antonína Turka č.p. 80 (Příloha II., obr. 3) a rok poté (1858) byla přemístěna do bytu Jana Kameše č.p. 76. Zde třída zůstala až do roku 1863, kdy se druhá třída opět stěhovala, tentokrát do Obecního domu (dnes budova dřevozpracující firmy – Dřevo). Za opravy provedené na místnosti pro druhou třídu připlácely přiškolené obce nájem obci Senožaty. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 4)

Roku 1874 byl změněn zákon o navštěvování školy, kdy každé dítě muselo povinně navštěvovat školu od 6ti do 14ti let (do této doby jen do 12 let). Okresní rada se rozhodla, že bude děti, které školu navštěvují nepravidelně, nebo jejich nedbalé rodiče trestat. Tím přinutila děti k pravidelné docházce do školy a ulevila tak učitelům v jejich dosavadní marné snaze o totéž. Tak se stalo, že po dva roky ve škole přibývalo dětí a obě třídy byly opět přeplněny. Učitelé se rozhodli stěžovat si místní školní radě. Místní školní rada se přesvědčila o špatné situaci v senožatské škole a urgovala žádost o rozšíření z dosavadní dvoutřídní školy na trojtřídní přes okresní školní radu až k veleslavné zemské školní radě. Ta v říjnu 1874 vyřídila žádost kladně ve prospěch obce Senožaty. Obec dostala povinnost opatřit prostory pro třetí třídu na náklady místní školní rady. Koncem září 1875 bylo vše připraveno k prohlédnutí komisí a 1. ledna 1876 se mělo začít vyučovat. Protože škola ani byty pro učitele nebyly ve valném stavu, přistoupila místní školní rada na mnohé žádosti řídicího učitele a svolila k nejnutnějším opravám, které proběhly v roce 1876. Opravilo se pět oken, čtvery dveře, byla přestavena kuchyň, chodba byla vydlážděna cihlami a proběhla i oprava schodů na půdu. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 9-10)

Další opravy školy probíhaly v následujícím roce 1877. V 1. třídě byla cihlová podlaha nahrazena prkennou, byla vytvořena řádná ventilace ve třídách, podle rozpočtu z minulého roku mají být dále u školních světnic železa na otírání obuvi a věšáky. Také se na popud inspektora začala řešit otázka tělocvičny, na kterou ale nebyly peníze. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 10-11)

Až roku 1880 se konečně se stavbou tělocvičny započalo. Odstartoval ji pan František Dvořák navezením písku za 21 zlatých. Pan Čeněk Čech se 5. září 1880 nabídl, že tělocvičnu do čtrnácti dnů postaví za cenu 64 zlatých. Trvalo to však rok, než zařídil vše potřebné. Podle protokolu ze dne 5. září 1880 mělo být v tělocvičně

k dispozici lešení, do kterého bylo potřeba upevnit žebříky, tyče na šplhání a provazy. Jako další potřebné sportovní náčiní byla ustanovena bradla, hrazda, odrazový můstek a kladina. S velkým zpožděním byla dne 24. července 1881 tělocvična odevzdána k nahlédnutí místní školní radě. Ta shledala většinu vybavení tělocvičny jako nevhodnou nebo nebezpečnou a přikázala jej předělat či vyměnit. Dále dostal pan Čeněk Čech za povinnost opravit plot mezi tělocvičnou a zahradou a pan Dvořák měl dovést ještě minimálně pět vozů písku. Lhůta na opravení tělocvičny byla stanovena na 14 dnů, ale opět nebyla dodržena. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 29)

Prkenná podlaha z roku 1877 musela být opravena, protože následkem velké vlhkosti téměř celá shnila. Staré lavice byly opraveny a zřízeny nové, úměrné potřebám nejmenších dětí. Také strop byl již ve špatném stavu, proto byl spolu s okny opraven a celá místnost se nechala vybělit. Vlhkost a hniloba napadala i pronajaté světnice. Náklady na opravy byly veliké, proto se v pamětní knize poprvé objevuje myšlenka vystavění školy nové. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 33 - 34)

Dne 22. září 1882 navštívila školu komise v čele s hejtmanem Německobrodského okresu a školu shledala jako velice vlhkou. Rok na to nařídila zemská školní rada místní školní radě v Senožatech, aby se co nejdříve postarala o nové prostory pro druhou a třetí třídu a započala přípravy pro stavbu nové školy. Dne 13. ledna 1884 proběhla schůze místní školní rady, kde se tento problém řešil. Potřeba nové školní budovy byla všemi uznána, ale v tuto dobu se stavbu nedalo ani pomyslet, protože obec i občané byli zabředlí v dlužích. Ani ohledně nových prostor pro druhou a třetí třídu nebyl problém vyřešen. Nikde pro ně totiž nebylo místo. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 37 - 38)

Na konci prázdnin roku 1885 byly opět prováděny opravy na školní budově. Do školních lavic byly přidány přihrádky, opravila se podlaha a ke školním dveřím byl přidán nový zámeček. Ve třetí třídě byla položena podlaha nová. Do výklenku ve zdi druhé třídy byla vsazena skříň na učební pomůcky a na nerosty. Nová podlaha se zařídila i v bytě pana řídícího učitele. V plánu oprav byly obsaženy i další návrhy, ale pro nedostatek financí se odložily na pozdější dobu. Přes všechny tyto opravy byly školní prostory ve velmi chatrném stavu a učitelům nevyhovovaly. Pisatel Pamětní knihy se opět zmiňuje o nutnosti stavby nové školy, na kterou však stále nejsou peníze. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 43 - 44)

Pan řídící učitel se již několikrát dovolával nových vrat na školní dvorek. Teprve roku 1887 byla jeho žádost vyslyšena. Nutnost řady dalších oprav byla stále aktuální, ale nedostatek peněz senožatskou školu stále pronásledoval jako ústřední problém. Některé opravy byl dokonce nucen zaplatit ze svých úspor pan řídící učitel. Hospodářské poměry v obci byly totiž rok od roku horší. I když se blížilo jindy všemi radostně očekávané období žní, tentokrát do smíchu nikomu nebylo. Obyvatelé obce totiž věděli, že i když se rolníkovi podaří část své úrody prodat, bude to sotva za cenu, kterou do ní vložil. Tato situace plynula především z neblahé konkurence ze zahraničí, které byly trhy plné, a navíc za nízkou cenu. Celá Evropa produkovala více, než zvládla spotřebovat či vyvézt. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 49 - 50)

Na konci školního roku 1887 / 1888 byla ve školní místnosti položena nová cihlová dlažba. U najaté školní budovy byl opraven okap a ve třetí třídě byly provedeny menší opravy na podlaze a dveřích. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 61) V roce 1890 byla do pokoje řídícího učitele dána železná kamna v hodnotě 20 zlatých. Na svoje náklady dal pan řídící učitel postavit na dvorku chlévy pro vepřový dobytek. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 85)

Zemská školní rada dne 23. listopadu 1892 v Praze rozhodla o zřízení čtvrté třídy na obecné škole v Senožatech. Ta byla otevřena dne 1. ledna 1893, kdy se také započalo s výukou. Třída byla pronajata od pana J. Turka v domě č.p. 80 za 63 zlatých ročně. Nábytek zhotovil místní truhlář, pan František Buňata a pan farář, S. Roubíček, věnoval do třídy kříž na stěnu. Řídící učitel přidal darem zasklený obraz Jeho Veličenstva. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 111) Ve školním roce 1893 – 1894 byla také rozšířena a upravena školní zahrada, a to tak, aby vyhovovala nařízení zemské školní rady ze dne 3. února 1892. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1893 - 1913*: 4)

3.5 Zemská a okresní a místní školní rada a jejich vliv na senožatskou školu

Roku 1881 se opět konaly volby do místní školní rady a byli zvoleni tito členové: pan Jakub Bouda, rolník a obecní starosta, jako předseda místní školní rady, pan farář Klement Šandera, řídící učitel Eduard Paleček, pan Kameš, rolník, pan Jan Kalaš, rolník, pan František Veselý, mlynář z Tuklek, pan Josef Skála, rolník ze Syrova, a neznámý rolník z Čihovic (jeho jméno Pamětní kniha neuvádí). Jako místní školní

dohlížitel byl jmenován pan Kameš, rolník ze Senožat. (Srov: *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 23)

V Německém Brodě se dne 17. března 1884 konala okresní učitelská porada. Zúčastnilo se jí veškeré učitelstvo z celého hejtmanství. Hlavní náplní této porady bylo rozhodování o změně učebních osnov pro všechny kategorie škol. (Srov: *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 39)

Místní školní rada obdržela dne 11. května 1884 nařízení od zemské školní rady o sestavování statistických údajů o obecných školách. Podle přiloženého listu měl být statistický materiál sestaven takto:

Senožaty, městys, sídlo školy trojtřídní ve čtvrté třídě školného a ve třetí třídě služného, čítá 285 dětí školu navštěvujících. Přidělená místa a samoty k místní obci Senožatské jsou Nečice, na Bekovce samota, Janovský mlýn, Votavožaty a Tukleky, vesměs k bernímu úřadu v Humpolci náležející. Místní obec Čihovice a k ní náležející samota na Mochnách též k bernímu úřadu humpoleckému. Místní obec Syrov a k ní náležející místo Děkančice náležející k bernímu úřadu Královice Dolejší. (Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894: 41 - 42)

Na začátku září v roce 1889 byla po delší době svolána druhá zemská učitelská porada v Praze. Pro účast na ní bylo učitelstvem zvoleno celkem 14 učitelů obecných škol, šest učitelů škol měšťanských, dva podučitelé, 28 řídicích učitelů, sedm ředitelů měšťanských škol, jeden profesor pedagogiky (paedagogia) a dva okresní inspektoři. Mimo to se porady zúčastnilo 20 okresních školních inspektorů, 29 ředitelů měšťanských škol a tři ředitelé učitelských ústavů. Německobrodský okres zastupoval řídicí učitel z Jiřic, pan Petr Halík. Na této poradě byly učitelstvu předloženy instrukce pro místní učitelské porady a pokyny ke zpracovávání školních kronik. Dále bylo v řešení zařizování školních zahrad pro vyučovací účely, proces zřizování většího množství pokračovacích hospodářských škol a pokračovacích škol pro dívky, spojené s obecnými školami a také změny ve školních tiskopisech. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 72)

Zemská školní rada se rozhodla české školství důstojně zastoupit na zemské jubilejní výstavě, a proto dne 13. prosince 1890 vydala usnesení nařizující všem školám předložení předem určených informací o nich. Do 13. ledna měly všechny školy podat zprávy o tom, jaké školy se v místě nacházely v letech 1791, 1821, 1831, 1869 -

1870, 1879 – 1880 a 1889 – 1890. Školy obecné měly předložit vybrané práce žáků z nejvyšší třídy. Mělo se jednat o nejlepší slohovou práci, písemnou práci z počtů, výkresy a tři listy krasopisu formátu A4. Ze zaslaných prací senožatské školy byla přijata práce žáka třetí třídy Jindřicha Marka. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 90) Dne 15. května byla jubilejní zemská výstava zahájena. Ze Senožat ji navštívilo 20 osob. Výstava trvala do 18. října, kdy byla slavnostně ukončena. Celková návštěvnost výstavy čítala 2 439 883 osob. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 98)

Další okresní učitelská konference v Německém Brodě, která se konala 13. října 1891, zahájil okresní školní inspektor František Šafránek. Tuto schůzi pan inspektor vedl naposledy. Toho roku totiž nastupoval na místo ředitele gymnázia v Plzni. Ustanovením okresní školní rady byl novým inspektorem pro čáslavský okres jmenován dosavadní profesor gymnázia v Litomyšli pan František Kunstovský, pro německobrodský okres pan Jan Huml, ředitel měšťanské školy v Českém Brodě. Svou službu započal dne 15. prosince 1891. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 89 - 90)

V březnu roku 1892 bylo v českých zemích oslavováno tři sta let od narození slavného učitele Jana Amose Komenského. K této události bylo vydáno několik nařízení. Podle usnesení ze dne 26. února 1892 byl k této příležitosti den 28. březen ustanoven pamětním dnem. Byla však zakázána sborová účast mládeže na oslavách, pořádaných korporacemi či spolky. Pokud ale oslava neměla politický podtext a nekonala se na úkor zájmů školy, byla povolena. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 102)

Oběžníkem ze dne 4. října 1891 byla v prvních třídách zavedena zkouška ze stojatého písma. Na konci školního roku měla být okresní školní radě předložena zpráva o pozorování při jeho cvičení. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 102)

Dne 6. srpna 1892 začala okresní školní rada v Senožatech hledat vhodné prostory pro plánované zřízení čtvrté třídy. Jako nejvhodnější k tomuto účelu byla shledána místnost v domě pana Jana Turka, č.p. 80. Místní školní radě bylo uloženo učinit vše potřebné, aby se od 1. ledna 1893 mohlo začít v místnosti vyučovat. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 107)

Zemská školní rada se dne 22. února 1892 usnesla na zavedení nových formulářů pro úřední spisy. Jednalo se o školní zprávy, vysvědčení na propuštění žáků ze školy, průběžná vysvědčení a vysvědčení závěrečná. Vše zvláště pro hochy a zvláště pro

děvčata. Obnovit se měly také výkazy docházky a prospěchu, třídní kniha, inventář školní knihovny, soupis knih pro chudé a inventář školní. Některé tiskopisy obstarala senožatské škole okresní školní rada, zbylé si musela opatřit sama místní školní rada. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 108)

Dne 19. září 1892 se konala okresní konference učitelstva německobrodského okresu. Její program započal zprávou okresního školního inspektora o stavu obecného školství ve školním roce 1891/1892. Dále proběhla přednáška řídícího učitele, pana J. Svobody, o zkušenostech nabytých učitelstvem se stojatým písmem. Následoval rozhovor s panem řídícím učitelem, panem J. Richterem, o úpravách školních zahrad, pan S. Volba dále přednesl zprávu knihovní komise o okresní učitelské knihovně s návrhy na nakoupení knih z dotace na rok 1893. Nakonec proběhla volná diskuze s různými návrhy. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 108)

Zemská školní rada dne 23. listopadu 1892 v Praze rozhodla o zřízení 4. třídy na obecné škole v Senožatech. Ta byla otevřena dne 1. ledna 1893, kdy se také započalo s výukou. Třída byla pronajata od pana J. Turka v domě č.p. 82 za 63 zlatých ročně. Nábytek zhotovil místní truhlář, pan František Buřata, a pan farář, S. Roubiček, věnoval do třídy kříž na stěnu. Řídící učitel přidal darem zasklený obraz Jeho Veličenstva. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 111)

3.5.1 Volby do místní školní rady

V pamětní knize školy Senožat jsem našla první zmínku o volbách do místní školní rady v roce 1881. Ze zápisů je však patrné, že toto shromáždění se při řešení otázek o místní obecné škole setkávalo již dříve. Ve volbách z roku 1881 byl jako předseda zvolen tehdejší starosta obce, rolník Jakub Bouda. Mezi další osazenstvo patřil pan farář Klement Šandera, řídící učitel Edmund Paleček, rolník Kameš, rolník Kalaš, mlynář Veselý z Tuklek a rolník Josef Skála ze Syrova. Jako školní dohlížitel byl ustanoven pan Kameš. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 23)

Podle zákona ze dne 15. března 1883, kterým se změnil živnostenský řád, byly ve dnech 22. – 24. února 1884 vykonány nové volby do místní školní rady. Pan Fejfara, tehdejší starosta obce, byl podle panovnických stanov zvolen předsedou rady. Jako další členové místní školní radu zastupovali rolník Jan Chaloupek z Votavožat, Josef Buřata, Josef Pečenka, František Havel, Josef Pavelka a Čeněk Hipš. Jako náhradník byl ustanoven pan František Malina. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 39)

Svůj slib místní školní rada složila dne 26. března 1884. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 115)

Další volby do nové školní rady proběhly v roce 1893. Jako předseda rady byl zvolen pan Vojtěch Kord, starosta obce, pan Karel Hadrava se stal místním dohlížitelem. Za obec Senožaty byl zvolen pan Čeněk Čech, za Tukleky mlynář František Veselý, za Syrov pan Čeněk Červ a za Čihovice pan Jan David. Nová školní rada vykonala svůj úřední slib dne 26. dubna 1893 při úředním řízení v Humpolci k rukám okresního hejtmána pana Frenzla. Předseda místní školní rady složil slib již 26. března 1893. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 115)

3.6 Školní inspekce

Na počátku existence senožatské školy neměl pan Josef Šimek, který působil na místní škole jako první inspektor, žádné připomínky ke stavu školy nebo k jejímu vedení. Usuzují tak alespoň ze zápisů v Pamětní knize, kde jsou až do roku 1879 pouze podpisy pana inspektora, svědčící o revizi školy a Pamětní knihy.

Až 3. července 1879, kdy pan inspektor opět navštívil senožatskou školu, je v Pamětní knize popisován první problém ze strany inspektorátu, který se týkal chybějící tělocvičny na místní škole. Ten urgoval místní školní radu, aby se postarala o její zřízení a také o řádnou ventilaci ve školních třídách. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 15)

Dosavadní inspektor, pan farář Josef Šimek ze Žďáru, byl přeložen do inspektorátu v okrese choťebořském a polenském. Pro okres německobrodský a čáslavský byl na místo inspektora jmenován pan František Šafránek, profesor reálného gymnázia v Táboře. Do svého úřadu nastoupil dne 1. prosince 1884. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 43)

Inspektorát nařídil místní školní radě vykonat další opravy na školních budovách v roce 1891. Hlavními nedostatky byly spadlý komín, stará střecha a zchátralé schody na půdě. Mezi další nařízené změny patřily opravy na oknech i dveřích, výstavba nové místnůstky před druhou třídou, oprava shnilého nářadí v tělocvičně a náležité ohrazení ovocné školky. Z nařízených oprav místní školní rada provedla opravu komína, neúplné opravy oken a dveří a opatřila skříně do třídy. Na ostatní opravy stále nebyl dostatek peněz, protože přiškolené obce místní škole dluží spoustu peněz, které z nich není možné vymoci. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 100)

Dne 3. června 1892 byla na místní škole provedena okresní školní inspekce, na základě které bylo místní školní radě nařízeno mnoho různých a potřebných plnění. Škola měla lépe dbát na školní docházku a upravit učebny tak, aby se v nich mohlo vyučovat bez újmy na zdraví. Dalším problémem pro okresní inspekci bylo okolí školy. Nařídila upravit dvorek u staré školní budovy i u najatých místností, urovnat přístup k záchodům v obecním domě, odstranit šatlavu z blízkosti školních prostor a zřídit chodníky ke školním budovám. V interiérech školních budov se měly dát opravit kamna, dveře a okna, předsíňka u 3třetí třídy, podlahy v první třídě a v bytě pana řídícího učitele, školní lavice, stará skříň ve třetí třídě, půda a schody. Dále měly být natřeny tabule ve všech třídách a zřízen kabinet na uložení školních pomůcek. V neposlední řadě bylo místní školní radě nařízeno, aby konečně vykonala vše, co jí nařídila poslední inspekce. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 104)

3.7 Důležité události pro školu

3.7.1 Knihovna

Důležitou událostí pro počátky vzdělávání v Senožatech bylo zřízení knihovny roku 1854. K tomu se přičinil pan farář František Kukla tím, že dal zapsat zdejší školu do spolku dědictví Svatojánského, a složením 20 zlatých. Školní knihovna byla v té době spojena s knihovnou pro dospělé. Od té doby se různými příspěvky od různých zdrojů knihovna rozšiřovala. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 2)

O něco později, v roce 1860, byla škola zapsána také do dědictví Maličkových. O to se zasloužil tehdejší farář Istrid Rein složením 5 zlatých. Tímto přičiněním škola každý rok obdržela pár nových knih. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 3)

Roku 1875 proběhla revize knihoven, která rozdělila knihovnu výhradně na část pro mládež a na část pro dospělé. Platilo nařízení, aby každá kniha, která měla být přijata do školní knihovny, byla nejdříve řádně pročtena učitelem. Pro tuto knihovnu byl založen zvláštní inventář, ve kterém se mimo jiné znamenalo, zda učitel danou knihu přečetl a její obsah uznal jako poučný a mládeži nezávadný. Podle tohoto inventáře měla do roku 1879 knihovna 65 knih. Tyto knihy byly uloženy ve zvláštní skříni ve druhé třídě a žáci si je hojně vypůjčovali. Na vypůjčky byla vedena zvláštní kniha. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 7 - 8)

Další zmínky o knihovně jsou v Pamětní knize pouze stručné. Ke konci roku 1879 přibylo deset knih od bývalého senožatského faráře Osvalda Čužny a 11 knih, které daroval místní lékárník Václav Houkal. Z dědictví Svatojánského přibyly tři velké knihy. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 17 - 18) Roku 1881 daroval do školní knihovny 18 knih senožatský farář pan Klement Šandera. Další přírůstky v podobě knih zaznamenala místní školní knihovna v letech 1882 a 1883. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 38 - 39)

Zemská školní rada nařídila svým výnosem ze dne 13. ledna 1886 další revizi všech školních knihoven ve zdejších okrese. Při této revizi bylo 23 knih ze školní knihovny vyřazeno. Některé z nich byly přeřazeny do knihovny učitelské pro svůj vědecký obsah. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 47) Ve školním roce 1888/1889 zakoupila okresní školní rada místní škole devět knih a některé učební pomůcky. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 70) O pár let později, roku 1891, přidala dalších 12 knih. Pro chudé děti bylo obstaráno 22 knih. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 100) V měsíci březnu 1892 přibylo dalších 11 knih do žákovské knihovny. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 103)

3.7.2 Učební pomůcky

Z počátku neměl nikdo povinnost zajišťovat pomůcky pro vyučování, a tak se škole dostalo pouze takových, co jí kdo věnoval darem. Roku 1855 daroval škole pan Kukla 60 obrazů, představujících Starý a Nový zákon, jako pomůcky pro vyučování náboženství. Obrazy nechal zarámovat a zasklít na své náklady (13 zlatých). Protože byl v roce 1868 vydán nový zákon, který podřídil vyučování a výchovu moci státu, začala se o pomůcky pro místní školu starat okresní školní rada. V roce 1875 jich darovala senožatské škole dvě krabice. Obsahovaly dvě mapy Rakouska-Uherska, tabulky pro hláskování, knihu *Obrazy z života k názornému vyučování* a různé učební přístroje. Dalším rokem, kdy byla škola obdarovaná věcmi potřebnými k vyučování, byl rok 1876. Slavná školní rada darovala škole mapu Českého království, sešity na kreslení a dva velké listy o nových měrách a váhách. V roce 1877 obdržela škola opět mapy Evropy, *Obrazy zeměkoule* a anatomické tabulky k tělovědě. Nejkrásnější dar darovala školní rada všem školám v okrese. Byla to podobizna císaře Františka Josefa I. Tento obraz byl začátkem školního roku slavnostně zavěšen ve třetí třídě, mládež při té

události zpívala státní hymnu. Dále, v roce 1878, darovalo ministerstvo nástěnné obrazy brouka od pana Kolorada. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 11)

Roku 1878 školní správce rozhodl, že bude rozpočet školy použit na nejnnutnější opravy, a tak nezbývalo peněz na pomůcky. Často musel učitel sáhnout do vlastní kapsy, pokud chtěl, aby i chudé děti měly potřebné knihy a sešity k vyučování. Aby se těmto problémům předešlo, rozhodl se správce školy, že podá návrh, aby každý rok přispěla místní školní rada do školního rozpočtu určitou částku, za kterou by se obstarávaly pomůcky pro chudé a také potřebný materiál dívkám pro předmět vyučování ženským ručním pracím. Po delším rozhodování místní školní rady správce školy se svým návrhem uspěl a škola obdržela 10 zlatých za rok 1878. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 13)

Při příležitosti konání okresní učitelské konference v Německém Brodě dne 29. července 1879 se okresní školní rada rozhodla zakoupit nové školní pomůcky pro školu v Senožatech. Jednalo se o nástěnnou mapu Palestiny, tabulku čtyř jedovatých rostlin, přírodopis od Schreibra – čtyři díly s obrazy, sbírku nejdůležitějších jedlých, podezřelých i jedovatých hub a Obrazy k názornému vyučování. Vše bylo zaznamenáno do inventáře učebních pomůcek. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 15)

Po dlouhá léta nebyla v Pamětní knize zmínka o nových pomůckách, ale v inventáři školních pomůcek jsem našla, že roku 1880 byly ve škole k dispozici obrazy ze silozpytu, obrazy rakouského říšského erbu a zemských erbů, kniha Chraňme lesy a bedna s nerosty. Další zmínka o pomůckách k vyučování pochází z roku 1886, kdy do školy přibyly dva teploměry a jeden tlakoměr. Okresní školní rada zakoupila v roce 1888 pro místní školu také hláskovací tabulky pro první ročník. Téhož roku obstarala místní školní rada přehled metrických veličin, měř a vah. Také do učitelské knihovny byly okresní školní radou zakoupeny nové pomůcky pro výuku. Patřily mezi ně knihy jako Průvodce četby mravoučné od Sokola a Písň české mládeže, první a druhý díl, od Zavadila. Do žákovské knihovny přibyly dvě knihy, a to Poklad – povídka pro mládež od Dolenského a Žertovné čtení od A. Mojšiče. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 52)

Ku příležitosti slavnosti čtyřiceti let zrušení roboty dne 7. září 1888 věnoval pan farář 1 zlatý na zakoupení školních potřeb. Stejnou částkou pro stejné potřeby přispěl i pan starosta. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*: 62 - 63)

3.7.3 Dobrodincové školy

Podle poznámek z prvních stran Pamětní knihy přispíval různými dary ke školním účelům místní pan farář František Kukla. Jeho dary byly zcela nezištné a velice pomáhaly škole, žákům i učitelům při nutných opravách či při vyučování. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894: 2 - 3*)

Další senožatský farář pan Osvald Čužna daroval po svém odchodu ze Senožat zdejší knihovně deset knih s velmi naučným obsahem. Dalším dárcem knih do školní knihovny byl pan Václav Houkal, místní lékárník. Za přední dobrodince školy se sluší považovat také okresní školní radu německobrodskou, která každoročně vynaložila nemalý obnos na zaopatření školních pomůcek pro senožatskou školu. Dále škole darovala podobiznu Jeho Veličenstva Františka Josefa, olejový barvotisk na plátně se skvostným pozlaceným rámem a podobiznu korunního prince. Pan Čech ze Senožat daroval velký obraz korunního prince Rudolfa s výslovným přáním, aby byl zavěšen v první třídě. Sám totiž kdysi tuto školu navštěvoval. K příležitosti Vánočních svátků roku 1882 pan Alois Hynek, knihkupec v Praze, daroval značné množství papírů i sešitů na psaní pro místní chudou mládež. Na školní mládež si také často vzpomněl pan farář Klement Šandera. Přispíval mnohými knihami do školní knihovny, každý rok o sv. Mikuláši či k Vánocům obdarovával děti jablky a při zkouškách z náboženství dával pilným a hodným dětem krásné svaté obrázky. Mimoto se také staral o chudé děti, kterým častokrát v roce přispíval na papír či školní potřeby. (Srov. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894: 133 - 134*)

4 Stručný vývoj školství v Senožatech po roce 1894

Kvůli dlouhodobému a opravdu kritickému stavu školní budovy a dalších školních prostor koupila v roce 1903 od obce místní školní rada dům č.p. 92 (Příloha II., obr.4), který si škola pro učební účely od obce pronajímala již od roku 1863. Za pomoci stavitele J. Ehrlicha z Humpolce byl dům z části opraven a přistaveno druhé patro. Stavba byla dokončena ke dni 1. 11. 1903 se stavebními náklady 26 542 korun. Následně proběhla také úprava školní zahrady, která čítala 425 m² a před školou byly vytvořeny okrasné zahrádky. Díky zvětšeným školním prostorám bylo v říjnu 1903 povoleno připojení páté třídy. (Srov. HAVLOVÁ 2010: 106)

V roce 1909 odkázala těsně před svou smrtí nejmladší dcera zdejšího bývalého kantora Františka Alferiho Anna Schneiderová 5 888 korun na založení nadace na podporu chudého žactva navštěvujícího obecnou školu v Senožatech. Z peněz v nadaci Františka Alferiho se podle A. Schneiderové měly nakupovat např. školní pomůcky, oblečení či obuv. Z její vůle měl také nadaci spravovat řídící učitel spolu s předsedou místní školní rady. Úředně však byla schválena až v roce 1914. (Srov. HAVLOVÁ 2010: 106 - 107)

Téhož roku ale přišla také 1. světová válka a s ní řada jiných starostí. Učitelé bývali posíláni na frontu a mnozí z nich se domů vrátili jako invalidé. Využívání učitelstva díky jejich vzdělání probíhalo za války i jinak. Sepisovali zásoby obilí a mouky, vedli děti ke sběru léčivých či jinak potřebných bylin či cvičili šestnácti- až osmnáctileté chlapce, aby byli způsobilí nastoupit do boje. Koncem války bylo ve škole zapsaných 291 žáků. (Srov. HAVLOVÁ 2010: 107)

V roce 1929 byla školní inspekcí provedena revize školních budov, při které školní budova s č.p. 117 neobstála a byla po technické i zdravotní stránce prohlášena za nevyhovující. Stav staré školní budovy byl přesně popsán takto: „*Budova je zděná, přikrytá taškami, stará asi 113 let. Vchod je z náměstí ze severní strany chodbou, v levém křídle je třída pro 28 dětí s třemi okny na sever a jedním na východ. Podlaha je většinou zetlelá, vytápění se děje železnými kamny. Vedle dveří do třídy jsou dveře na půdu s dřevěnými schody. Před vchodem do kabinetu, kde je též umístěn archiv, je v podlaze otvor do sklepa přikrytý dřevěným poklopem. V pravém křídle je jedna velká místnost (68,5 m²), která slouží jako tělocvična, školní dílna a zároveň školní kuchyně. S tichým souhlasem tady cvičí místní Sokol, který zde má náradí, jehož zase využívá škola. Místnost má tři okna na sever a dvě na západ, prkenná podlaha je na mnoha místech shnilá, okolo zdí je cihlová dlažba většinou v úrovni s terénem, mnohdy pod ním. Strop je trémový na rákos. Vytápí se plechovým sporákem. Na konci chodby je vchod ke třem sedadlovým záchodům, z nichž dva jsou zděné a jeden dřevěný, sedadla ústí na smetiště, žumpa není vůbec.*“ (HAVLOVÁ 2010: 107)

Horší však bylo, že stav školy v domě č. 92 nebyl také nejlepší. Přízemí bylo vlhké, záchody pro učitele nebyly odděleny a školní zahrada postrádala oplocení, protože přímo na ní stála studna, ze které mohla brát vodu celá obec. Budova dále postrádala kabinet, kuchyňku, dílnu, ředitelnu a jakoukoliv místnost pro učitele. Roku 1931 byla pro svůj tragický stav uzavřena i tělocvična. Některé opravy na budově byly ještě vykonány, ale závad bylo opravdu velké množství a některé ani nešlo odstranit. Obci

zkrátka nezbývalo nic jiného, než se konečně rozhodnout pro stavbu nové školy. Nakonec byly skutečně zhotoveny plány budovy s výměrou plochy 1344 m², která měla stát na náměstí. Následkem událostí za 2. světové války však ke stavbě znovu nedošlo. V květnu a v červnu roku 1941 se dokonce muselo vyučovat na školní zahradě, z důvodu uvolnění prostor školy k ubytování říšského vojska. Dne 5. května bylo vyučování přerušeno úplně, protože škola byla až do 2. května zabrána sovětskými vojáky. (Srov. HAVLOVÁ 2010: 108 - 109)

Hned po skončení války byla místním národním výborem uspořádána sbírka na stavbu nové školy, jejíž konto ke konci čítalo 400 000 Kčs. Byly vypracovány nové plány, vybrán vhodný pozemek a v březnu 1948, s finanční podporou dalších 400 000 Kčs od ministerstva školství a osvěty, se započalo s vlastní stavbou (Příloha II., obr. 5). Nová a moderní škola, která se využívá k vyučování až do dnes, byla dostavěna 1956 a 1. října téhož roku slavnostně otevřena. (Srov. HAVLOVÁ 2010: 109 -110)

Závěr

Závěrem práce bych nejprve ráda shrnula poznatky, ke kterým jsem při zpracovávání došla. V popisovaném období (17. – 18. století) se ve školství v českých zemích odehrálo mnoho důležitých změn. Patří mezi ně například tereziánské reformy, zrušení jezuitského řádu, školský zákon ze dne 25. května 1868 a éra představitele, dovolávajícího se především zkvalitnění přípravy pedagogů, A. Lindera. Toto byly velice důležité krůčky, které postupně napomáhaly ke zkvalitňování situace ve školství. Jak však vyplývá z pasáže o senožatské škole, většina těchto nařízení a reform se, především na obecných školách, z velké části nedodržovala. Důvodem rozhodně nebyla neposlušnost, ale spíše špatná hospodářská situace, se kterou se v té době české země potýkaly. V Senožatech se odrážela především v nedostatku financí na ohodnocení učitelů a na nutné rekonstrukce školních budov. Ty byly ve velmi špatném stavu a používaly se prakticky až do doby, kdy byly prohlášeny za zcela nevyhovující a zdravotně závadné.

Mým hlavním cílem, jak už jsem uvedla v úvodu, bylo zprostředkovat, přiblížit či objasnit informace o historii senožatského školství obyvatelům obce nebo jiným zájemcům o dané téma a provázat je s dobovou situací ve školství v českých zemích tehdejšího Rakouska-Uherska. Podle mého názoru byl tento cíl naplněn. Obecné informace doplňují podrobný obraz senožatského školství do roku 1894 a podávají tak čtenáři ucelenou představu vzdělávání v daném období. Pro přehlednost a srozumitelnost celého textu jsem jej tématicky rozdělila do kapitol a podkapitol, čímž jsem, jak se alespoň domnívám, zajistila snadnou orientaci.

Celá práce pro mě byla velice zajímavá. Dozvěděla jsem se nové informace o historii Senožat s důrazem na oblast školství a propojila je se situací vzdělávání v českých zemích Rakouska-Uherska. Velmi zajímavé pro mě bylo také bádání v pelhřimovském archivu, kde jsou uloženy historické dokumenty o místní škole. Velmi mě obohatily a při práci mi svými cennými radami či upřesněním různých informací pomohli také pamětníci obce.

Myslím si, že tato práce by se mohla stát pro zájemce o dané téma inspirativní. Protože jsem v práci rozpracovala pouze poměrně krátké období, dalo by se v bádání o vzdělávání v Senožatech pokračovat. Jako námět na další práci se nabízí například vzdělávání v Senožatech v poválečném období. Doufám, že má práce bude přínosem pro zdejší obyvatelstvo a pro zájemce o danou problematiku.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

HAVLOVÁ, B. *Z dějin Senožat do poloviny 20. století*. vyd. Senožaty, 2010. ISBN
neuvedeno.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Pamětní kniha školy Senožat 1875 – 1894*. Nepublikovaný
rukopis.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Pamětní kniha školy Senožat 1893 - 1913*. Nepublikovaný
rukopis.

PLEVA, F. *Želivka naše řeka*. vyd. Pelhřimov, 2003. ISBN 80-86559-22-X.

ŠTVERÁK, V. *Dějiny pedagogiky*. II. díl. vyd. Univerzita Karlova v Praze, 1981. ISBN
neuvedeno.

VESELÁ, Z. *Vývoj českého školství*. vyd. Univerzita J. E. Turčiny v Brně, 1988. ISBN
neuvedeno.

Internetové zdroje:

Mikroregion Zálesí [online]. © 2004, Mikroregion Zálesí. Dostupné na
<<http://www.mikroregionzalesi.cz/cs/obce/senozaty?pohled=vse>>.

Města, obce a vesnice v ČR, Senožaty [online]. [cit. 2011-03-15]. Dostupné na
<<http://www.obce-mesta.info/obec.php?id=Senozaty-548774>>.

Základní škola Senožaty [online]. [cit. 2011-03-15]. Dostupné na
<<http://www.zssenozaty.cz/index.htm>>.

Obec Senožaty [online] © 2003 - 2004 Obecní úřad Senožaty. Dostupné na
<http://www.senozaty.cz/cs/projekty/vystavba_bytu_cp80>.

Seznam příloh

Příloha I.

Seznam učitelů a ředitelů obecné školy v Senožatech:

Tab. 1. Ředitelé obecné školy do roku 1894

Tab. 2. Učitelé obecné školy do roku 1894

HAVLOVÁ, B. 2010, str. 110 – 111

Příloha II.

Fotografie školních budov:

Obr. 1. Dům č.p. 117, stará škola, tzv. Buchárna , HAVLOVÁ, B. 2010, str. 104

Obr. 2. Dům č.p. 117, stará škola, tzv. Buchárna, fotoarchiv Obecního Úřadu Senožaty

Obr. 3. Dům č.p. 80, tzv. Turkova, Obec Senožaty [online], © 2003 - 2004 Obecní úřad Senožaty

Obr. 4. Dům č.p. 92, tzv. Dřevo, vlastní foto

Obr. 5. Rozestavěná budova nové školy před rokem 1956, HAVLOVÁ, B. 2010, str.110

Příloha I.

Seznam učitelů senožatské školy

Ředitelé obecné školy do roku 1894:

Tab. 1

1707	Jan Zámovský, kantor
1714	Václav Kratochvíl, kantor
1738	Václav Mašát, kantor
1761	František Svoboda, kantor
1796 – 1816	Jan Kubíček, kantor
1816 – 1859	František Alferi
1859 – 1875	Josef Kord
1875 – 1894	Edmund Paleček

Učitelé obecné školy do roku 1894:

Tab. 2

1857 – 1859	Josef Tomeček, podučitel
1859 – 1869	František Podhola, podučitel
1869 – 1880	Augustin Veselý
1880 – 1886	Václav Zach
1876 – 1877	Vojtěch Machek
1877	Josef Šedivý
1878 – 1880	místo podučitele nebylo obsazeno
1881 – 1882	Inocenc Budinský
1884 – 1885	Adalbert Sacher
1885 – 1896	František Mácha
1886 – 1890	Tomáš Mareš
1890 – 1891	Jaroslav Břich
1891 – 1892	Ludmila Chalupová, pěstounka
1891 – 1892	Josef Kořenář
1892 – 1894	Augustin Rosolek
1892 – 1893	František Balcar
1893	Terezie Řandová
1893	Anastázie Boháčková
1893 – 1895	Antonín Příkop

Příloha II.

Fotografie ze staré školy:

Obr. 1 Budova staré školy, tzv. Buchárna

Obr. 2 Budova staré školy, tzv. Buchárna

Obr. 3 Budova bývalé školy, dnes tzv. Turkovna

Obr. 4 Budova bývalé školy, dnes tzv. Dřevo

Rozestavěná budova školy před rokem 1956.

Obr. 6 Rozestavěná budova školy před rokem 1956.

Abstrakt

RAZIMOVÁ, V. *Počátky vzdělávání v Senožatech*. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Z. Svobodová.

Klíčová slova: současnost, vzdělávání, školství, historie, učitelstvo, stavební úpravy, školní orgány.

Práce se zabývá především počátky vzdělávání v Senožatech. V úvodní části je možné najít základní údaje o obci, stručné dějiny obce a také stručné informace o současném vzdělávání v obci. Druhá kapitola nese název Vývoj školství v českých zemích. Je do práce zařazena kvůli úzkým souvislostem s kapitolou třetí a dozvídáme se v ní o důležitých meznících v historii vzdělávání do konce 19. století. Třetí kapitola je nejdůležitější. Týká se historie vzdělávání v Senožatech do roku 1894. Popisuje problematiku původu školy, podrobných změn v učitelském sboru, školní docházky, stavebních úprav a rozšiřování tříd, vliv školních orgánů na místní školu a jiné události pro ni důležité. Čtvrtá a poslední kapitola slouží jako závěrečná. Ukončuje hlavní část textu a věnuje se stručnému vývoji školství v Senožatech po roce 1894.

Abstract

RAZIMOVÁ, V. *The Origin of Education in Senožaty*. České Budějovice 2011. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Education. Supervisor Z. Svobodová.

Key words: present, education, school system, history, teachers, building operations, school authorities.

This bachelor thesis is focused on the origin of education in Senožaty. The basic information about the village, its concise history, and brief information about the recent education in the village can be found in the exordium. The title of the following, second chapter is The Development of Education in the Czech Lands. This chapter is included to the thesis because of its narrow connection with the third chapter, and we can learn about the important landmarks in the history of education to the end of the 19th century. The third chapter is cardinal. It refers to the history of education in Senožaty to 1894. It describes the problems of the school's origin, the detailed changes in the teaching staff, the school attendance, the building operations and the enlargement of classes, the impact of the school authorities to the local school, and other important events. The fourth chapter is final. It closes the main part of the text and focuses on the brief history of education in Senožaty after 1894.